

Коррецион Машғулотларни Моделлаштириш Тизими

Деҳқанова Муборакхон Ғезиддин қизи¹

Коррецион машғулотлар жараёнида мутахассислар ўқувчиларда мавжуд нуқсонларни бартараф этиш учун болага мос ва хос бўлган технологиялар, воситалардан фойдаланиши тавсия этилади. Бу жараён болаларнинг умумий ривожланиши учун қулай шароит яратиб берувчи таълим-тарбия билан узвий боғланган ҳолда олиб борилади. Коррецион машғулотларнинг мазмуни боладаги бирламчи ва иккиламчи камчиликлар даражасига қараб шакллантирилади. Бу жараёнда айнан тузатиш ишлари боланинг индивидуал ҳолатидан келиб чиқиб олиб борилади. Коррецион машғулотларнинг ҳар икки тури албатта компенсатор хусусиятга эга бўлиши ва бир бирини тўлдириши лозим. Акс ҳолда болалардаги камчиликларни бартараф этиш имконияти камаяди.

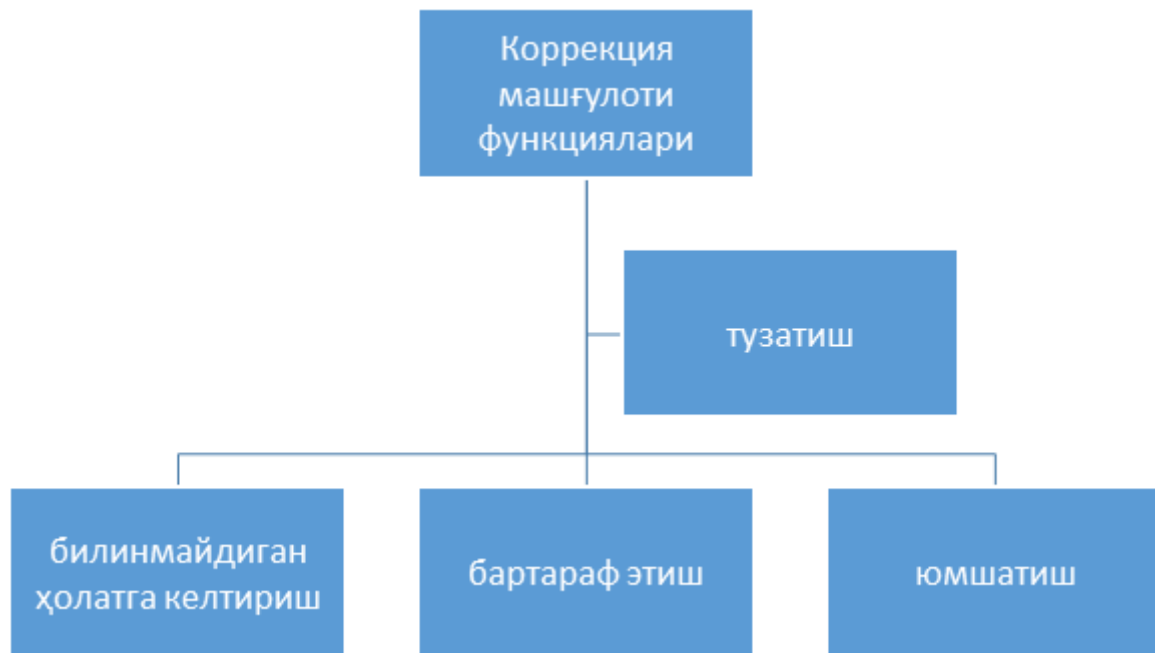
Коррекция-лотинча *corрrestio* – тузатиш, лингвистик манбаларда “тўғрилаш, текислаш” каби маъноларни англатади. Мазкур тушунча фақат педагогик атама бўлмай, балки психология, социология, иқтисодиёт ва географик атамалар луғатида ҳам учрайди. Ушбу тушунча барча атамалар луғатида бир хил маъно, яъни тузатишни англатади. Имконияти чекланган болалар ривожланишида индивидуал йўналтирилган комплекс таъсир чоралари муҳим шартлардандир. Мазкур тоифа болалар қайси таълим турига жалб этилмасин, албатта, коррецион ёндашувлар асосида керакли ёрдамдан фойдаланадилар. Коррецион машғулотлар болалардаги муаммоларни бартараф этишга йўналтирилган жараён бўлса-да, бу жараён билан параллел равишда компенсация ишлари ҳам олиб борилади.

Компенсация- лотинчада *соmпенсатио*- ўрнини босиш, қайта тиклаш деган маънони англатади. Бунда боладаги бузилган ёки ривожланмаган тана аъзолари фаолиятини қайта тиклаш, бошқа соғлом тана аъзоси фаолияти билан ўрнини тўлдиришга қаратилган мураккаб ва кўп қиррали жараёни амалга оширилади. Яъни компенсация жараёнида инсондаги мавжуд имкониятлар тана аъзоларидан нуқсонли зоналар учун етакчи ёрдамчи ўрнида ишлашини тушуниш мумкин.

Коррецион-компенсацион ишлар бир-бирини тўлдиради. Ногиронлик тури бўйича индивидуал режалаштирилади. Ҳар қандай индивидуал машғулотлар боладаги муаммони ҳал этишга йўналтирилади. Энг муҳими коррецион машғулотлар мактабгача таълимдами, мактабдами, махсус мактабдами ташкил этилмасин, улар нуқсонни тузатиш, умшатиш, бартараф этиш ва билинмайдиган ҳолатга келтириш функцияларини бажаради. Мазкур функциялар қуйидаги мақсадни кўзлайди, яъни академик-ижтимоий потенциалга таянган ҳолда болаларни фаоллаштириш, мотивациялаш, ўзига ишончни барқарорлаштириш орқали таълим олишга кўмаклашиш.

¹ ЧДПУ, Махсус педагогика кафедраси ўқитувчиси

1-расм. Коррекцион машғулотлар функциялари.

Юқорида келтирилган коррекцион машғулотларнинг мақсади ва функцияларини талабаларга ўргатиш инклюзив ва махсус таълим самарадорлигини таъминлашда муҳим омилдир. Чунки ҳар қандай махсус педагог ўз фаолиятининг асл моҳиятини ва жамиятдаги ўрнини англаши лозим. Махсус педагогларнинг тўғри олиб борилган фаолияти натижасида аҳоли ўртасида ўзига ишонмаган, пассив, уюлмаган, ўзини-ўзи банд қилмаган ёшлар камайишига эришилади. Чунки коррекцион машғулотларда имконияти чекланган болалар оғзаки ва ёзма нутқи (ҳар қайси ногиронлик тоифасида), маконда мўлжал олиши (кўришида ва таянч ҳаракатида муаммолари бор болаларда), луғати устида (ҳар қайси ногиронлик тоифасида) тизимли иш олиб борилади. Мазкур ишлар болалардаги чекланган имкониятларни ўрганишга, ташхис қилишга, зарур тузатиш чораларини кўришга йўналтирилади.

Коррекцион машғулотларнинг ўқитишга, тарбиялашга ва ижтимоийлаштиришга кўмаклашувчи вазифалари тўлақонли амалга ошади қачонки, улар олдиндан индивидуал равишда оптимал прогноз асосида моделлаштирилса. Нутқида нуқсонли бўлган ва эшитишида, кўришида, ақлий ривожланишида муаммолари бўлган болалар нутқи устида олиб бориладиган коррекцион машғулотларнинг моделлари амалиётда бир қанча бўлиб, уларни умумлаштирувчи тавсифлар куйидагилар:

1. Тиббий-педагогик-психологик ташхисга асосланади.
2. Болаларда нуқсон келиб чиқиш сабабини ойдинлаштирувчи анамнезга таянади.
3. Фронтал ва яқка ишлашга мўлжалланади.
4. Ҳар бир машғулот муайян вақт билан чегараланади (яқка машғулотлар 20-30 дақиқа, фронтал машғулотлар 40 дақиқача).
5. Ҳар бир машғулот учун алоҳида дидактик воситалар тайёрланади.
6. Ҳар бир машғулотнинг тизимлаштирилган босқичлари мавжуд.
7. Ҳар бир машғулотда бола учун ўзига хос индивидуал режа асосида иш олиб борилади.
8. Машғулот натижалари боланинг шахсий қайд дафтари (фонетик кундалик, нутқ картаси ...)га ёзиб борилади.
9. Ҳар бир машғулот натижалари мустақил равишда ҳамда умумтаълим фанларини ўқитишга мўлжалланган дарсларда мустаҳкамланади.

10. Ҳар бир машғулотда фанларни эгаллаш учун зарур бўлган луғат устида иш олиб борилади.

Санаб ўтилган тавсифлар коррекцион машғулотни моделлаштиришда методик мўлжал олишга хизмат қилади.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Dehqonova, M. (2023). KORREKSION MASHG'ULOT RAHBARI OSTIDA RITMIKA HARAKATLARNI TAKRORLASH VA UNING SAMARADORLIGI. *Молодые ученые*, 1(1), 34-35.
2. Dehqonova, M. (2023). KORREKSION MASHG'ULOT RAHBARI OSTIDA RITMIKA HARAKATLARNI TAKRORLASH VA UNING SAMARADORLIGI. *Молодые ученые*, 1(1), 34-35.
3. Dehqonova, M. (2023). O 'QUVCHILARNING MUSTAQIL FIKRLASH JARAYONLARINING DINAMIKASI. *Центральноазиатский журнал образования и инноваций*, 2(10 Part 3), 173-176.
4. Farangis, I. (2023). NUTQI TO'LIQ RIVOJLANMAGAN BOLALAR LUG'ATINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF SCIENCE AND EDUCATION*, 1(16), 53-57.
5. Saparovna, G. A., Abdumajitovna, A. S., Sirojovna, I. O., Qizi, D. M., & Azizovna, E. N. (2023). The Uniqueness of Inclusive Higher Professional Education in Uzbekistan. *Journal of Advanced Zoology*, 44.
6. Saparovna, G. A., Abdumajitovna, A. S., Sirojovna, I. O., Qizi, D. M., & Azizovna, E. N. (2023). The Uniqueness of Inclusive Higher Professional Education in Uzbekistan. *Journal of Advanced Zoology*, 44.
7. Dehqonova, M., & Fayzullayeva, R. (2022). TA'LIM BARCHA UCHUN. INKLUZIV TA'LIM MUQARRAR TA'LIM. *Инновационные исследования в современном мире: теория и практика*, 1(27), 178-182.
8. Dehqonova, M., & To'raqulova, D. (2022). DAVLAT TA'LIM MUASSASALARIDA TARBIYAVIY ISHLARNI SAMARALI TASHKIL ETISH ORQALI O 'QUVCHILARNI INKLYUZIV TA'LIMGAGA TAYYORLASH. *Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования*, 1(26), 31-34.
9. Dehqonova, M., & Isroilova, M. (2022). MAXSUS TA'LIM TARBIYA OLAYOTGAN BOLALAR MEYORIY HUQUQIY TA'LIMINI TASHKIL ETISH. *Models and methods in modern science*, 1(18), 54-57.
10. Dehqonova, M., & Najmiddinova, N. (2022). MAXSUS EHTIYOJLI BOLALAR TA'LIM TARBIYASI MASALASI BUGUNGI KUNDA ENG DOLZARB MASALASI. *Академические исследования в современной науке*, 1(20), 121-125.
11. G'iyosiddinova, D. M. (2022). TA'LIM MUASSASALARIDA INKLYUZIV TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH VA TATBIQ ETISH. *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 2(10), 340-344.
12. Muborak, D., & Shahnoza, M. (2022). KASBIY KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHDA METODIK JAMLANMALAR YIG'ISH. *Ta'lim Va Rivojlanish Tahlili Onlayn Ilmiy Jurnali*, 2(10), 371-376.
13. G'iyosiddinova, D. M. (2022). MAKTABGACHA YOSHDAGI ESHITISHDA NUQSONI BO'LGAN BOLALARDA KORREKSION ISHLARNING AHAMIYATI. *BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI*, 475-471.

14. Muborak, D., & Farangis, I. (2022). NUTQ KAMCHILIKLARINI PAYDO BO 'LISHIDA ARTIKULYATSION APPARAT HOLATINI O 'RGANISH ZARURATI. *Ta'lim Va Rivojlanish Tahlili Onlayn Ilmiy Jurnali*, 2(10), 366-370.
15. Muborak, D., & Farangis, I. (2022). NUTQ KAMCHILIKLARINI PAYDO BO 'LISHIDA ARTIKULYATSION APPARAT HOLATINI O 'RGANISH ZARURATI. *Ta'lim Va Rivojlanish Tahlili Onlayn Ilmiy Jurnali*, 2(10), 366-370.
16. Qizi, D. M. G. I., & Azam, E. (2024). ESHITISHIDA NUQSONI BO'LGAN BOLALAR BILAN OLIB BORILADIGAN KORREKSION ISHLARNI INTERFAOL RESURSLARDAN FOYDALANGAN HOLDA TASHKIL ETISH. *Central Asian Journal of Education and Innovation*, 3(6-1), 196-200.

